Kevan huomiot julkisen hallinnon automaattista päätöksentekoa koskevasta hallituksen esityksestä

Eduskunnan hallintovaliokunta

Jussi-Pekka Rantanen

11.11.2022

Yleisesti ehdotetusta sääntelystä

- Ehdotetut hallintolain muutokset ovat tarpeellisia ja Kevalla ei ole huomautettavaa niiden sisällöstä
  - Mahdollistavat nykyisenlaisen automaation
  - Mahdollistavat automaation kehittämisen riittävällä tavalla

- Ehdotetut tiedonhallintalain muutokset ovat liian tulkinnanvaraisia ja ohjaavat liian tarkasti viranomaisen operatiivista toimintaa ja tietojärjestelmien kehitystä

Ehdotetun tiedonhallintalain sääntelyn ongelmia

- Automatisointi työeläkealalla on tapahtunut pitkän ajan kuluessa
  - Osa automatiikasta rakennettu hyvin vanhoihin tietojärjestelmiin
  - Ratkaisussa voi olla osia, jotka on tehty järjestelmissä, joita ei enää ole edes olemassa.

  -> kaikkien käsittelysääntöjen lokittaminen ja dokumentointi ei ole mahdollista

  -> riittävää tulisi olla, että viranomainen pystyy esittämään, miten prosessi on edennyt ja missä kohtaa siihen on osallistunut luonnollinen henkilö

  - Viranomainen pystyy aina osoittamaan, että annettu päätös on sisällöltään oikea ja päätökseen saa aina hakea muutosta

Ehdotetun tiedonhallintalain sääntelyn ongelmia

- Käyttöönottopäätöstä koskeva säännös ei vastaa käytäntöjä
  - Automatisointi työeläkealalla tapahtuu pala kerrallaan vuosien ja vuosikymmenten kuluessa
  - Tietojen hakua, eläkeoikeuden päättelyä ja laskentaa on automatisoitu vähitellen
    - Missään kohtaa ei välttämättä tehdä päätöstä, että joku tietty eläkepäätösprosessi automatisoidaan tai automaattinen prosessi otetaan käyttöön. Käyttöönoton hyväksyntä koskee aina niitä muutoksia, joita järjestelmään on kussakin yhteydessä tehty.
    - Kun prosessi on pala palalta automatisoitu ja sen on todettu vuosien saatossa toimivan luotettavasti, päätösten manuaalisesta tarkastamisesta tai hyväksymisestä voidaan luopua
    - Automaattisen ratkaisun kannalta olennainen kehitystyö on saatettu tehdä jo kauan ennen kuin kokonaan automaattinen prosessi otetaan käyttöön

Virkavastuu

- Kevassa eläkepäätöksillä on liiketoimintaosa-alueesta vastaavien viranhaltijoiden nimet oli ne tehty sitten automaattisesti tai ei
- Virkavastuu kohdentuu organisaation vastuiden mukaisesti. Tässä ei ole nähty ongelmaa tähänkään asti, vaikka automatiikkaa ja osittaista automatiikkaa on käytetty jo pitkään
- Virkavastuun ulottaminen yksityisiin palveluntuottajiin aiheuttaa epävarmuuttaa eikä siihen Kevan mielestä ole tarvetta. Viranomainen vastaa käyttämiensä järjestelmien toiminnasta ja päätösten oikeellisuudesta
  - Viranomaisen ja palveluntuottajan väliset vastuut ja velvoitteet määritellään sopimuksissa
  - Virkavastuu koskisi esim. testaustehtävää hoitavaa henkilöä. Miten esim. testausautomaation käyttö näyttäytyisi tässä valossa?

Lopuksi

- Automaattisia päätöksiä on tehty hallinnossa jo pitkään ilman ongelmia
- GDPR edellyttää oikeusperustetta automaattiselle päätöksenteolle ja se tulee hoidetuksi ehdotetuilla hallintolain säännöksillä.
- Automaattisen päätöksenteon järjestelmien kehittäminen on samanlaista kuin muukin järjestelmäkehittäminen. Tähän asti ei ole nähty tarpeelliseksi säätää lailla, miten viranomainen kehittää tietojärjestelmiään. Jatkossa asiasta halutaan säännellä yksityiskohtaisesti.
  - Käytännössä sääntely koskisi suurta osaa järjestelmäkehityksestä, vaikka uusia hallintopäätöksiä ei oltaisi automatisoimassa, koska kehitettävät osaprosessit liittyvät usein myös automaattisen päätöksenteon prosesseihin.

Kiitos!